

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ**

А. Морщ

МОРЩ ЯРОСЛАВА ІГОРІВНА

УДК 336.74:330.34:334.012.74 (043.3)

**ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор

Покатаєва Ольга Вікторівна,

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
перший проректор.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент **Тельнова Ганна Володимирівна**, Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України (м. Краматорськ), професор кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук **Андрущенко Олена Юріївна**, ТОВ «Запорізький інструментально-механічний завод» (м. Запоріжжя), начальник фінансово-економічного управління.

Захист дисертації відбудеться *20 квітня 2018 р.* о *17:00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою : 84313, м. Краматорськ, вул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Автореферат розісланий *17 березня 2018 р.*

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

С. О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування дієвої фіскальної політики є запорукою ефективного економічного розвитку держави. Протягом тривалого часу її характерною ознакою як компоненти фінансової політики було спрямування на податкове регулювання. Перехід від централізованої системи формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів до децентралізованої спричинив суттєву трансформацію існуючої системи державного фінансового регулювання. Процеси фінансової децентралізації створюють передумови для зміни пріоритетів фіскальної політики, спрямованої на стимулювання ефективності формування і реалізації її складових – бюджетної, податкової та позикової політики на місцевому рівні, долучення органів місцевого самоврядування до її реалізації та посиленні їх відповідальності в частині виконання делегованих зобов'язань. За умови децентралізації фінансових ресурсів формування і реалізація фіскальної політики має ґрунтуватися на реорганізації міжбюджетних відносин, зміщенні акцентів із бюджету споживання на акумуляцію грошових коштів на місцевому рівні задля збільшення обсягу бюджету розвитку як основного інструменту активізації економічного розвитку держави. У короткостроковому періоді головною метою її впровадження є активізація економічної діяльності на місцевому рівні, а в довгостроковому – забезпечення економічного зростання. Основними положеннями розробки засад фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів є зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів, підвищення рівня інтенсивності розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Отже, ключовим завданням реорганізації фіскальної політики на сьогодні є її перетворення із дестимулюючого інструменту на ефективний засіб економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

Науковий пошук шляхів активізації економічного розвитку держави в умовах упровадження фінансової децентралізації в Україні через застосування складових фіскальної політики привертає увагу широкого кола наукових діячів. Зокрема, проблематику формування теоретичних положень та впровадження бюджетної політики відображено в роботах А. Вдовиченка, В. Гейця, Т. Єфименко, Л. Лисяк, І. Луніної, А. Савченка, В. Федосова, А. Чухно. Ґрунтовний аналіз практичного впровадження податкової політики в Україні, розробка її теоретико-методологічних положень висвітлені у численних напрацюваннях українських науковців, а саме: В. Вишневського, О. Воронкової, Т. Косової, О. Покатаєвої, А. Соколовської, Л. Тарангул, О. Тімарцева, С. Юрія. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів фіскальної політики присвячено науковий доробок Л. Амбрик, І. Дем'янчук, М. Карліна, Р. Копича, В. Лагутіна, І. Лук'яненко, В. Мельника, В. Пасічника, К. Стрижиченка, В. Тропіної, Н. Харченко, Н. Шикіної, Р. Щави. Певні питання фіскальної політики в умовах децентралізації управління та її складові досліджено О. Андрущенко, О. Пипко, Н. Рековою, Т. Струпницькою, Г. Тельною, І. Усковим. Важливе значення мають теоретичні та практичні напрацювання зарубіжних учених щодо сутності процесу децентралізації управління у фінансовій сфері: Р. Барро [*R. Barro*], Дж. Б'юкенена [*J. Buchanan*], Р. Масгрейва [*R. Musgrave*], Ч. Тібу [*Ch. Tiebout*], Л. Фельда [*L. Feld*]. В основу

розуміння сутності фіскальної політики покладено дослідження робіт Дж. Кейнса [J. Keynes], П. Кехое [P. Kehoe], Л. Крістіано [L. Christiano], К. Лансінга [K. Lansing], Є. Майбурда, Л. Саммерса [L. Summers], П. Самуельсона [P. Samuelson], П. Хейне [P. Heyne], В. Чарі [V. Chari].

Широкий спектр українського наукового доробку щодо фіскальної політики та її складових потребує подальшого системного та комплексного аналізу з метою формування теоретичних положень і науково-практичних рекомендацій із активізації економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Складність соціально-економічної ситуації в Україні актуалізують науковий пошук розробки результативної фіскальної політики стимулювання економічного розвитку регіонів, визначають мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Науково-методичне забезпечення фінансово-економічних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004350, 2016–2021 рр.), у рамках якої автором досліджено положення щодо методичного підходу до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів; «Науково-методичне забезпечення фінансово-економічних процесів» (номер державної реєстрації 0110U003962, 2010–2015 рр.) у межах якої автором досліджено питання стимулювання складовими фіскальної політики економічного розвитку держави.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування і реалізації фіскальної політики з метою стимулювання економічного розвитку держави за умов фінансової децентралізації.

Для досягнення мети в роботі були поставлені такі *завдання*:

- розкрити сутність фіскальної політики як інструменту впливу на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- обґрунтувати теоретичні положення щодо принципів формування і реалізації фіскальної політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- удосконалити механізм формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- запропонувати науковий підхід до реалізації фіскальної політики держави за умов посилення ролі органів місцевого самоврядування через обґрунтування детермінантів її впливу на економічний розвиток в умовах фінансової децентралізації;
- обґрунтувати методичний підхід до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- розвинути методичний підхід до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- виокремити системні заходи збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність в умовах децентралізації фінансових ресурсів;
- удосконалити організаційно-методичне забезпечення стратегії формування фіскальної політики держави та вмотивувати її пріоритетні напрями формування і

реалізації в умовах децентралізації фінансових ресурсів з метою активізації економічного розвитку.

Об'єктом дослідження є процес формування і реалізації фіскальної політики як інструменту впливу на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів в Україні.

Предмет дослідження – теоретико-методичні основи та науково-практичні підходи до формування й реалізації інструментарію фіскальної політики з метою стимулювання економічного розвитку України в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дисертаційної роботи використано загальнонаукові та прикладні методи досліджень: *теоретичного узагальнення, порівняння* (при дослідженні теоретичних засад формування фіскальної політики як інструменту впливу на економічний розвиток); *індукції, дедуції, систематизації* (для обґрунтування теоретичних положень щодо принципів формування і реалізації фіскальної політики, удосконалення її організаційно-методичного забезпечення стратегії в умовах децентралізації фінансових ресурсів); *теоретичного узагальнення, абстрактно-логічний метод* (для удосконалення механізму формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів); *аналізу та синтезу* (для обґрунтування методичного підходу до формування і реалізації фіскальної політики держави та виокремлення системних заходів збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність в умовах децентралізації фінансових ресурсів); *системний підхід* (для поглиблення наукового підходу до реалізації фіскальної політики держави за умов посилення ролі органів місцевого самоврядування); *економіко-статистичний аналіз, групування, зведення* (для обґрунтування детермінантів впливу фіскальної політики на економічний розвиток в умовах фінансової децентралізації); *аналіз, узагальнення* (для розвитку методичного підходу до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики); *абстрактно-логічний* (для теоретичних узагальнень і висновків за матеріалами дослідження).

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі і нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, статистичні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Світового банку, офіційні видання Міжнародного валютного фонду, інформаційно-аналітичні дані Центрального розвідувального управління США та інших статистичних установ зарубіжних країн, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних і науково-методичних положень щодо формування і реалізації фіскальної політики стимулювання економічного розвитку держави в умовах фінансової децентралізації. До основних положень та результатів, які визначають наукову новизну виконаного дослідження, належать такі:

удосконалено:

– механізм формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів шляхом зміцнення фінансової самодостатності місцевих бюджетів з метою активізації економічного розвитку. На відміну від

існуючих, пропонований механізм враховує взаємодію у синергії компонентів фінансової політики та ґрунтується на забезпеченні стимулювання економічного розвитку на регіональному рівні;

– методичний підхід до формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів, в основу якого покладено синергетичну взаємодію бюджетної, податкової та позикової політики з метою активізації економічного розвитку регіонів за рахунок збільшення обсягів його фінансування з місцевих бюджетів. На відміну від існуючих, пропонований підхід визначає ознаки фінансової децентралізації, критерії економічного розвитку на місцевому рівні залежно від тактичних та стратегічних завдань фінансової політики;

– науковий підхід до реалізації фінансової політики держави за умов посилення ролі місцевих органів влади з метою активізації економічного розвитку. Наголошено на необхідності додержання таких принципів як: системність, неупередженість, невідворотність відповідальності та транспарентність. На відміну від існуючих, пропонований підхід враховує необхідність подолання значного рівня тінізації економіки шляхом здійснення громадського контролю на усіх етапах формування і реалізації фінансової політики в умовах децентралізації управління в Україні;

– організаційно-методичне забезпечення розробки стратегії формування фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів з метою активізації економічного розвитку шляхом забезпечення дохідними джерелами місцевих бюджетів для виконання власних і делегованих зобов'язань, стимулювання місцевих органів влади до нарощування власної дохідної бази, зміщення акцентів із бюджету споживання на формування бюджету розвитку. На відміну від існуючих, ґрунтується на таких методичних напрацюваннях як-от: нова модель державного управління фінансами (*New Public Management*), механізм формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів та методичному підході до формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;

дістали подальшого розвитку:

– визначення сутності поняття «фінансова політика» в умовах децентралізації фінансових ресурсів як компоненти фінансової політики держави, спрямованої на мобілізацію фінансових ресурсів на місцевому рівні при синергетичній взаємодії бюджетної, податкової та позикової політики з метою активізації економічного розвитку. На відміну від існуючих, пропонована дефініція розмежовує інструментарій, задачі, цілі, тактичні та стратегічні компоненти фінансової політики;

– теоретичні положення щодо принципів формування і реалізації фінансової політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів, з урахуванням тактичних та стратегічних завдань, що повинні ґрунтуватися на засадах, які притаманні як складовим фінансової політики, так і фінансовій політиці загалом. На основі узагальнення та систематизації теоретичних основ та особливостей практичної реалізації фінансової політики в Україні до принципів віднесено: наукову обґрунтованість, системний підхід, ефективність, цільову спрямованість, збалансованість, раціональність, субсидіарність, податкову ефективність, централізований перерозподіл, національної економічної безпеки, справедливості, транспарентності, відповідальності, стабільності, адаптивності. На відміну від

існуючих, пропонувані принципи враховують синергетичну взаємодію складових фіскальної політики та особливостей фінансової децентралізації;

– методичний підхід до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави шляхом зміни складу та структури джерел його фінансування на місцевому рівні в частині бюджетів розвитку і споживання. На відміну від існуючих, пропонувані підхід наголошує на необхідності застосування середньо- та довгострокового планування бюджету розвитку з можливістю його затвердження з показником дефіциту за умови залучення боргового фінансування;

– системні заходи збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність на основі фінансування місцевих інноваційних програм, вигодонабувачами яких є органи місцевого самоврядування, населення регіонів, підприємницькі структури. Перевагами пропонувані заходів над існуючими є пропозиції з формування програмного фонду бюджету в частині інфраструктурних і поточних витрат.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати дослідження впроваджено в практичну діяльність Головного управління Державної фіскальної служби України у Запорізькій області щодо посилення ролі фіскальної політики в активізації економічного зростання (довідка № 1358-15/02 від 16.02.2017 р.). Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Податкова система», «Бюджетна система» (довідка № 212 від 06.02.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, в якій представлено авторський підхід до розробки теоретичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування і реалізації фіскальної політики з метою стимулювання економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Їх зміст конкретизовано в переліку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи були оприлюднені на шести міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в Україні: економічний, правовий та управлінський аспекти» (Запоріжжя, 2016 р.), «Соціально-економічний розвиток України: сучасність та перспективи» (Мелітополь, 2015 р.), «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Харків, 2014 р.), «Перспективи економічного зростання та інноваційного розвитку країн» (Одеса, 2014 р.), «Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні» (Запоріжжя, 2014 р.), «Соціально-економічний розвиток України і регіонів» (Запоріжжя, 2013 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 14 наукових працях, із яких вісім – статті в наукових фахових виданнях України (у т. ч. шість – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз); шість – публікації в матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 5,17 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 5,17 ум.-друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (212 найменувань на 23 сторінках), 11 додатків (на 20 сторінках). Робота містить 32 таблиці (на 15 сторінках) та 31 рисунок (на 17 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 238 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади впливу фінансової політики на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів», досліджено сутність фінансової політики як інструменту впливу на економічний розвиток держави; обґрунтовано теоретичні положення щодо принципів формування і реалізації фінансової політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів; удосконалено механізм формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

На основі здійсненого аналізу та систематизації підходів до визначення поняття фінансової політики, зроблено висновок щодо деформації розуміння її сутності в українській науковій думці внаслідок підміни її трактування зазначенням задач, цілей або переліком інструментів упровадження. Визначення економічної сутності фінансової політики серед сучасних науковців можливо згрупувати таким чином: сукупність заходів державного регулювання економіки з метою формування, наповнення, регулювання бюджету країни за допомогою системи податкових важелів; система державної діяльності щодо збалансування витрат та доходів бюджету країни з метою формування ефективної національної економіки, зменшення рівня безробіття. Через призму подібного розуміння фінансової політики втрачається її зв'язок зі стратегічними орієнтирами розвитку держави. Аналіз та практичні рекомендації, які надаються щодо коректування податкової та бюджетної політики як складових фінансової, спрямовані на збільшення надходжень до бюджету через зростання обсягів податків. Позикову політику до компоненти фінансової в українській науковій думці не відносять. Зроблено висновок, що теоретичні напрацювання вітчизняних науковців у сфері формування і реалізації фінансової політики спираються на максимізацію податкових надходжень для забезпечення фінансовими ресурсами видаткової частини бюджету. Виходячи з історичних передумов, особливостей впливу фінансової політики на економічний розвиток держави, теоретичних положень зарубіжних та українських науковців обґрунтовано сутність поняття «фінансова політика» в умовах децентралізації фінансових ресурсів, що поєднує у взаємодії бюджетну, податкову та позикову політику з метою стимулювання економічного розвитку.

Отримані висновки від узагальнення зарубіжного досвіду формування та реалізації фінансової політики країни надають можливість стверджувати, що фінансова політика держави – це сукупність жорстких імперативів. Застосування важелів впливу фінансової політики у світовому досвіді, починаючи з ХХ ст. і до сьогодні, урядами країн вживається, насамперед, для збільшення обсягів фінансування капітальних інвестицій, модернізації виробництва, оновлення та розбудови інфраструктури, спрямування коштів на науково-технічну діяльність, підтримку наукоємних галузей виробництва. Пошук джерел фінансування призводить до здійснення як внутрішніх, так і зовнішніх запозичень. Збільшення показника боргових зобов'язань у короткостроковому та середньостроковому періодах стимулює економічну активність та у довгостроковому періоді характеризується сталою динамікою до зменшення при зростанні виробництва та показника ВВП/ВРП. Практичною ілюстрацією ефективного застосування фінансової політики з метою стабілізації економічної ситуації та активізації

економічного зростання, стали дії влади Китайської Народної Республіки у 2008 р. Упровадження інструментарію політики стосувалися забезпечення житлом малозабезпечених громадян, фінансування проектів розбудови інфраструктури, підтримка сільського населення, стимулювання розвитку високотехнологічних інноваційних проектів. Урядом Канади, починаючи з 2016 р., заплановано збільшення показника бюджетного дефіциту до 30% від обсягу ВВП до 2021 р. Головною причиною такого кроку стало прийняття рішення щодо активізації економічного розвитку держави за умови використання інструментарію фіскальної політики. Очікуваними результатами від реалізації є збільшення показника ВВП на душу населення у довгостроковому періоді.

Визначено, що формування і реалізація фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів з урахуванням тактичних та стратегічних завдань, має ґрунтуватися на принципах, які притаманні складовим як фіскальної політики зокрема, так і фінансової політики загалом. Розробка та впровадження системи заходів із активізації економічного розвитку має здійснюватися з урахуванням її результативності.

На основі опрацювання зарубіжного досвіду застосування складових фіскальної політики та розгляду українського розуміння їх практичного застосування, удосконалено механізм формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Взаємодія суб'єктів і об'єктів здійснюється шляхом визначення їх функцій та задач залежно від фактичних економічних показників. Інструментарієм визначено бюджетну, податкову та позикову політику, які впроваджуються у синергії з метою стимулювання економічного розвитку на місцевому рівні через визначення ресурсної забезпеченості, конкурентних переваг на регіональному рівні та зміцнення фінансової самодостатності місцевих бюджетів шляхом закріплення переліку податків за місцевими бюджетами, розширення податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Підвищення результативності бюджетної, податкової та позикової політики має здійснюватися шляхом покращення інформаційного, нормативного та організаційного забезпечення. Метою удосконаленого механізму формування і реалізації фіскальної політики держави визначено активізацію економічного розвитку.

У другому розділі **«Аналіз впливу фіскальної політики на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів в Україні»** обґрунтовано детермінанти впливу фіскальної політики держави на економічний розвиток, удосконалено науковий підхід до її реалізації за умов посилення ролі місцевих органів влади, обґрунтовано методичний підхід до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

Формування статей доходів бюджету являє собою фактичну ілюстрацію державного вектору розвитку фіскальної політики держави. Погіршення соціально-економічного розвитку країни на тлі загострення внутрішніх проблем стимулювало уряд країни до реформування фінансової системи країни. Констатовано зміщення акценту з централізаційних процесів на децентралізацію фінансових ресурсів та підвищення ролі місцевих органів влади у формуванні фінансової політики, для чого

проаналізовано динаміку та структуру доходів місцевих бюджетів України без урахування обсягу міжбюджетних трансфертів (табл. 1).

Таблиця 1

**Обсяг фактичних надходжень доходів
до місцевих бюджетів України протягом 2004–2015 рр.**

Рік	податкові надходження		неподаткові надходження		доходи від операцій з капіталом		надходження з інших джерел		Всього доходів:	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2004	18308,2	80,35	2190,51	9,61	1683,48	7,39	602,71	2,65	22784,9	100
2005	23588,8	77,81	3541,67	11,68	2078,77	6,86	1106,96	3,65	30316,2	100
2006	30931,6	77,59	4795,73	12,03	2663,55	6,68	1474,62	3,70	39865,5	100
2007	44593,4	76,43	6441,38	11,04	4603,53	7,89	2710,69	4,65	58349	100
2008	59281,4	80,25	7689,38	10,41	4577,06	6,20	2324,26	3,15	73872,1	100
2009	59157,6	83,28	7759,08	10,92	2593,07	3,65	1525,95	2,15	71035,7	100
2010	67575,6	83,93	8769,24	10,89	2556,27	3,17	1614,69	2,01	80515,8	100
2011	73086,9	84,34	10915,9	12,60	1829,84	2,11	822,66	0,95	86655,3	100
2012	85852	85,16	12635,7	12,53	1754,32	1,74	571,98	0,57	100814	100
2013	91191,1	86,71	12127,8	11,53	1381,56	1,31	470,54	0,45	105171	100
2014	87333,7	86,38	12257,5	12,12	1127,7	1,12	382,1	0,38	101101	100
2015	98218,4	81,52	20148	16,72	1628,14	1,35	485,46	0,40	120480	100

Протягом 2004–2015 рр. спостерігалось стале зростання обсягів доходів бюджетів усіх рівнів, за винятком 2009 р. та 2014 р., коли скорочення надходжень становило до попереднього періоду – відповідно 2836,41 млн грн та 4069,97 млн грн. Аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів (рис. 1) дає можливість зробити висновок щодо суттєвої величини офіційних трансфертів у загальному обсязі акумульованих коштів, оскільки протягом 2004–2015 рр. він зріс із 42,5% до 59,1%. Основу формування власних доходів місцевих бюджетів протягом 2007–2014 рр. становили податкові надходження, а саме: податок із доходів фізичних осіб та збори за спеціальне використання природних ресурсів, плата за землю. Згідно з отриманими даними обсяги податкових надходжень у загальній величині доходів місцевих бюджетів за результатами 2015 р. демонстрували зменшення відносно 2013 р., 2014 р. і становили 33,4%.

Із метою оцінювання заходів щодо проведення бюджетної політики в рамках децентралізації фінансових ресурсів наведено показники коефіцієнтів фінансової стійкості місцевих бюджетів. Коефіцієнт концентрації власних доходів ($K_{вд}$) протягом 2007–2010 рр. коливався на рівні 0,51, до кінця 2015 р. він знизився до 0,41. Коефіцієнт дотаційної залежності місцевого бюджету динамічно повторював тенденцію коефіцієнта концентрації власних доходів. Так, з 2006 р. по 2010 р. спостерігалось збільшення показника, однак він не перевищував значення 0,5. Найвищою точкою цього періоду став 2010 р. із коефіцієнтом $K_{дз} = 0,49$, при цьому найнижчим був $K_{дз} = 0,45$ протягом двох років – 2006 р. та 2007 р. У період з 2011 р. по 2015 р. поступове збільшення досягло максимального значення у 2015 р. і склало $K_{дз} = 0,59$ проти $K_{дз} = 0,56$ у попередньому році. Показник коефіцієнта

автономії протягом 2006–2015 рр. повторював тенденцію до зменшення попереднього показника.

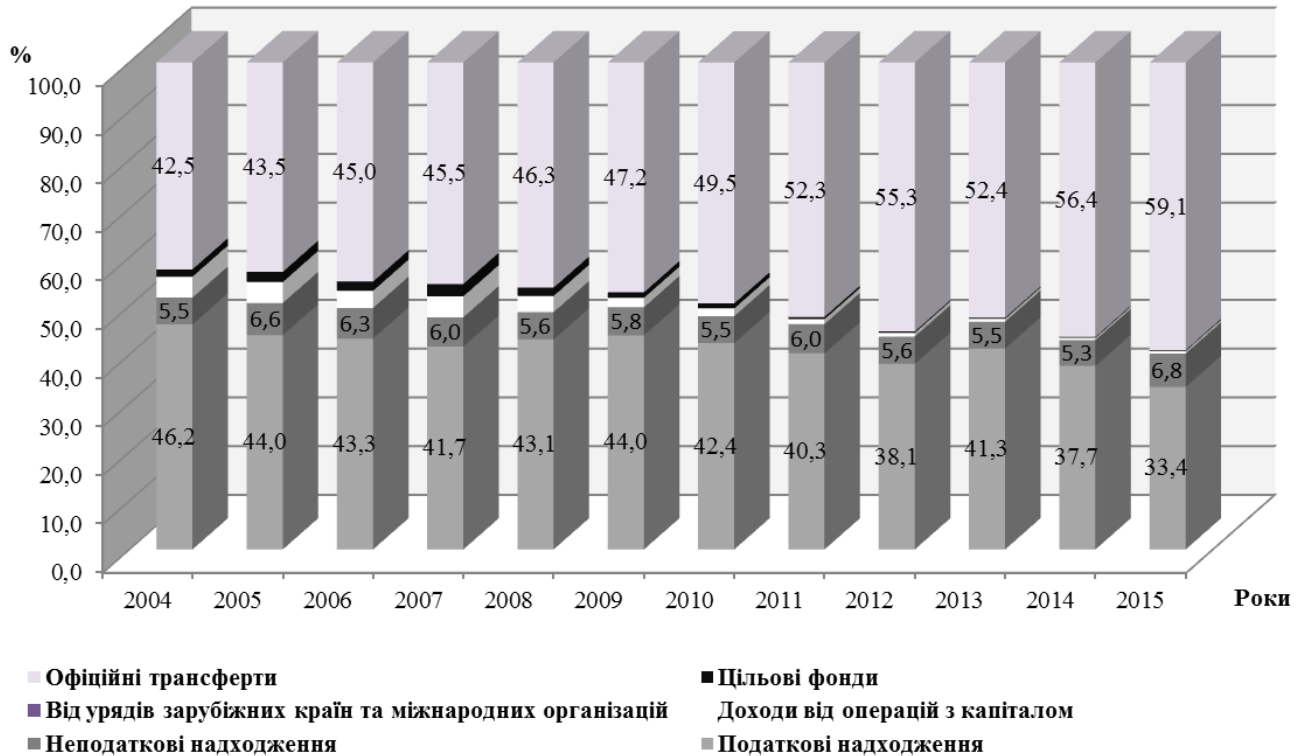

Рис. 1. Динаміка надходжень доходів місцевих бюджетів протягом 2004–2015 рр.

У роботі здійснено аналіз ефективності впровадження процесу децентралізації фінансових ресурсів, який було розпочато у 2015 р. На основі отриманих даних зроблено висновок щодо відсутності суттєвих зрушень у децентралізації складових фіскальної політики, а саме бюджетної та податкової. З 2015 р. відбулося розширення джерел формування загального фонду місцевих бюджетів за рахунок статей наповнення дохідної частини бюджету розвитку, що дисонує з ідеєю та змістом реалізації децентралізаційних процесів в Україні.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про необхідність стимулювання економічного розвитку через збільшення обсягів капітальних видатків як на рівні місцевих бюджетів (табл. 2), так і на рівні консолідованого бюджету.

Таблиця 2

Обсяги фактичних видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією

Статті видатків, млрд. грн.	Показники, роки								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Поточні видатки	82,4	113,1	124,8	146,5	163,6	206,4	205,6	211,7	247,9
Капітальні видатки	22,5	25,9	11,4	13,3	17,4	16,2	14,2	13,9	32,2
Всього видатків	104,9	139,0	136,3	159,8	180,9	222,6	219,9	225,6	280,1

Починаючи з 2007–2008 рр., відбувалося стрімке зниження відносного показника структури капітальних видатків у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів: з 21,46% у 2007 р., 18,63% у 2008 р. до 8,39% у 2009 р. та 6,18% за результатами 2014 р. Збільшення обсягу капітальних видатків відбулося у 2015 р., що склало 32,2 млрд грн або 11,49%, 88,51% становили поточні, що на 5,31% менше від 2014 р. Зроблено висновок, що на даному етапі процесу децентралізації місцеві органи влади не мають повноважень до зміни структури та обсягів видатків, тому формування видатків на модернізацію, розбудову виробництва та інфраструктури повинно відбуватися на рівні державного бюджету України. Органам місцевого самоврядування не вистачає коштів для фінансування бюджету розвитку, хоча, формально, за умов децентралізації фінансових ресурсів мало відбутися зміщення акценту з пріоритету формування бюджету споживання. Стимулювання економічного розвитку через здійснення видатків на економічну діяльність з поточного бюджету є неефективним.

Для визначення ефективності здійснення видатків місцевих бюджетів України через їх вплив на середній показник ВРП по Україні обрано фактори впливу. З метою виявлення форми, сили зв'язку та впливу факторів на результативну ознаку здійснено аналіз взаємозв'язку середнього показника ВРП по Україні, показника індексу споживчих цін (ІСЦ) та видатків місцевих бюджетів України. Обрані фактори прямо чи опосередковано впливають на ділову активність у державі. Звертає на увагу той факт, що за отриманими значеннями коефіцієнт кореляції ІСЦ (x_{11}) та ВРП становить $r_{YX_{11}}=0,99$, що характеризує прямий зв'язок між показниками як дуже сильний. На величину ВРП суттєво впливають інфляційні процеси. Крім того, спостерігається суттєвий вплив на узагальнюючий показник усіх факторів, окрім видатків на житлово-комунальне господарство (x_7).

Показовим є коефіцієнт кореляції ВРП та видатків місцевих бюджетів за областями на здійснення економічної діяльності (x_3), що склав $r_{YX_3} = 0,8331$ (високий ступінь зв'язку), однак він менше значень коефіцієнтів кореляції результуючого показника із видатками на здійснення загальнодержавних функцій (x_1) $r_{YX_1} = 0,9704$, забезпечення громадського порядку, безпеки та судової влади (x_2) $r_{YX_2} = 0,9958$, соціального захисту та соціального забезпечення населення (x_6) $r_{YX_6} = 0,9853$. Найнижчим є зв'язок між середнім показником ВРП України та видатками на житлово-комунальне господарство (x_7) місцевих бюджетів країни $r_{YX_7} = 0,0301$.

На основі отриманих даних зроблено висновок щодо фрагментарності та несистемності в координації реалізації бюджетної та податкової політики держави та системності їх впровадження для стимулювання економічного розвитку. За даними аналізу поточної фіскальної політики України, удосконалено науковий підхід до її реалізації за умови посилення ролі органів місцевого самоврядування для активізації економічного розвитку держави. Метою здійснення є забезпечення результативності, прозорості, доцільності формування і реалізації фіскальної політики. Суб'єктами виступають органи центральної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють вплив на її розробку та впровадження, до методичної складової віднесено – вивчення, виявлення, документальне фіксування вихідних даних і ухвалення рішень стовно отриманих результатів.

Залежно від цілей та задач проведення оцінки заходів фіскальної політики можливе здійснення попереднього, поточного чи ретроспективного аналізу.

Наголошено на необхідності дотримання таких принципів її впровадження, як: системність, неупередженість, невідворотність, відповідальність, прозорість. Вивчення підходів до результативності фінансової політики як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні за умови децентралізації фінансових ресурсів надало можливість зробити висновок щодо регламентації та не дотриманні планових показників. На основі отриманих результатів удосконалено методичний підхід до формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів (рис. 2).

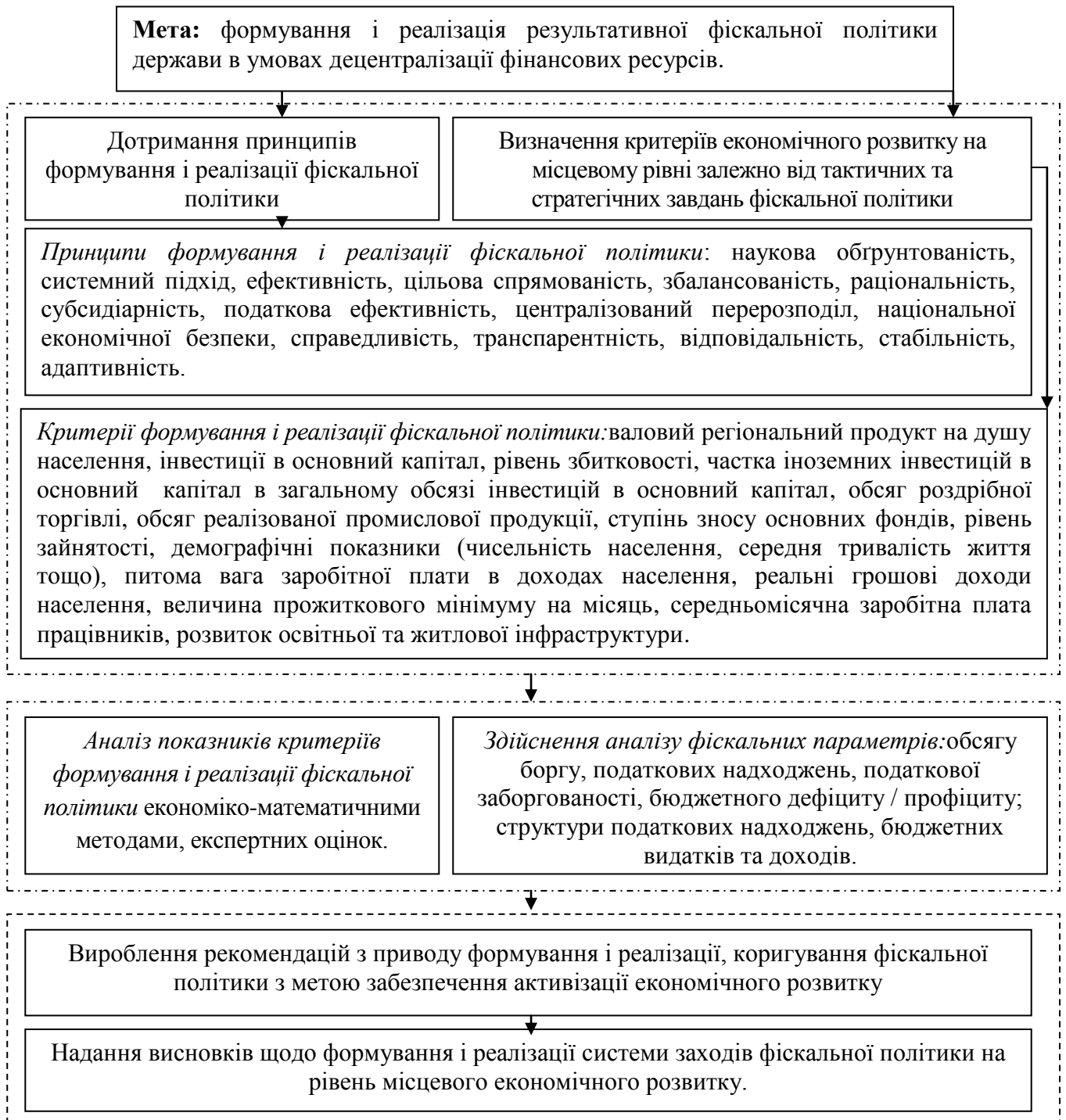

Рис. 2. Удосконалений методичний підхід до формування і реалізації фінансової політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів

Акцентовано увагу на необхідності визначення критеріїв фіскальної політики залежно від тактичних та стратегічних завдань. Поширені методичні підходи до визначення результативності даної політики ґрунтуються на визначенні цілей та завдань, які уряд ставить перед державою, за фактичного стану економіки. Виходячи з заявлених пріоритетних напрямів, може змінюватися і ключова методика розрахунку. Проте, пошук точок Лаффера для усередненого показника податкового навантаження макрорівня, певного переліку критеріїв, що не мають порогових значень, мають фрагментарний характер і є такими, що не враховують увесь спектр функціонування складових фіскальної політики. Зауважено, що застосування методів оцінювання з метою визначення ефективності означеної політики на практиці зіштовхується з проблемою ідентифікації таких факторів, як тінізація економіки, корупція, низька податкова свідомість, які деформують уявлення стосовно її формування.

У рамках упровадження фінансової децентралізації в Україні для визначення впливу фіскальної політики на економічний розвиток вважаємо за доцільним застосовувати кореляційно-регресійний аналіз, результуючі дані якого надають можливість здійснити оцінювання впливу реалізації фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів на показники економічного розвитку (насамперед, валовий регіональний продукт – ВРП) на місцевому рівні. Аргументовано, що впровадження її заходів з метою зменшення або усунення деформації соціально-економічної системи для створення оптимальних умов функціонування державної фінансової політики на практиці не реалізується. За результатами аналізу показників критеріїв формування і реалізації фіскальної політики та фіскальних параметрів здійснюється розроблення рекомендацій з коригування фіскальної політики з метою забезпечення активізації економічного розвитку.

У третьому розділі **«Рекомендації щодо активізації впливу фіскальної політики на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів»** розвинуто методичний підхід до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів; виокремлено системні заходи збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність; удосконалено організаційно-методичне забезпечення стратегії формування фіскальної політики держави та її пріоритетні напрями формування і реалізації в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

На основі застосування когнітивного моделювання та кореляційно-регресійного аналізу визначено основні фактори впливу фіскальної політики на економічний розвиток держави. За результатами розрахунків зазначено, що суттєвий вплив на зростання показника ВРП справляють наступні фактори: обсяги податкових надходжень, загальний обсяг видатків місцевих бюджетів, іноземні інвестиції та валова додана вартість (ВДВ). Зазначено, що збільшення податкових надходжень, ВДВ за рахунок посилення податкового тиску призведе до погіршення економічної ситуації в країні. Зростання видатків місцевих бюджетів за рахунок надання офіційних трансфертів нівелює економічну сутність фінансової децентралізації. Спираючись на результати проведеного аналізу особливостей розробки та впровадження поточної фіскальної політики України та досвіду застосування її важелів з метою активізації економічної діяльності, обґрунтовано методичний підхід до стимулювання економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Метою

визначено підвищення ефективності фіскальної політики місцевого самоврядування. Основними завданнями є забезпечення зростання виробництва, підтримка розвитку пріоритетних сфер діяльності та структурних перетворень, збільшення податкових надходжень за рахунок розвитку ділової активності шляхом зміни складу та структури джерел фінансування економічного розвитку на місцевому рівні в частині бюджетів розвитку і споживання. Спираючись на отримані у роботі теоретико-методичні положення, дістало подальшого розвитку організаційно-методичне забезпечення стратегії формування фіскальної політики держави (рис. 3).

В основу теоретичного забезпечення покладено принципи формування і реалізації фіскальної політики, науковий підхід до її реалізації за умови посилення ролі органів місцевого самоврядування. До методичного забезпечення віднесено удосконалений механізм та методичний підхід до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів, положення Нової моделі державного управління державними фінансами (*New Public Management*). Важелями інструментарію стратегії фіскальної політики держави визначено політику бюджетних видатків та міжбюджетних трансфертів, варіювання кількості податків та величини їх ставок, надання або скасування пільг, порядок нарахування штрафів та пені, зміна структури податків у залежності від циклу ділової активності, забезпечення оптимальної структури боргових зобов'язань, результативність використання боргових фінансових ресурсів.

У роботі запропоновано пріоритетні напрями формування і реалізації фіскальної політики з метою забезпечення активізації економічного розвитку держави за умови децентралізації фінансових ресурсів, з врахуванням економічної сутності фіскальної політики, принципів формування і реалізації даної політики. Практичні рекомендації полягають у наступному:

- чітке та виважене розмежування функцій між органами центральної та місцевої влади з урахуванням принципу субсидіарності;

- перегляд підходів до формування і реалізації бюджетної політики держави з огляду на принципи системного підходу, ефективності, цільової спрямованості, збалансованості бюджету споживання та раціональності;

- здійснення розрахунку джерел формування доходів бюджету споживання з метою забезпечення фінансових зобов'язань місцевих органів влади бюджетними коштами;

- впровадження механізмів довгострокового планування бюджету розвитку як складової впливу фіскальної політики на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів;

- корегування формування міжбюджетних відносин за рахунок зменшення питомої частки трансфертів у доходах місцевого бюджету шляхом делегування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення на місцевий рівень і скасування соціальної субвенції;

- перегляд управління комунальними підприємствами з метою підвищення їх ефективності та прибутковості в рамках проведення фінансової децентралізації;

- закріплення за органами центральної влади можливості впливу на процеси будь-якого рівня, виходячи з принципів централізованого перерозподілу, національної економічної безпеки, справедливості, відповідальності;

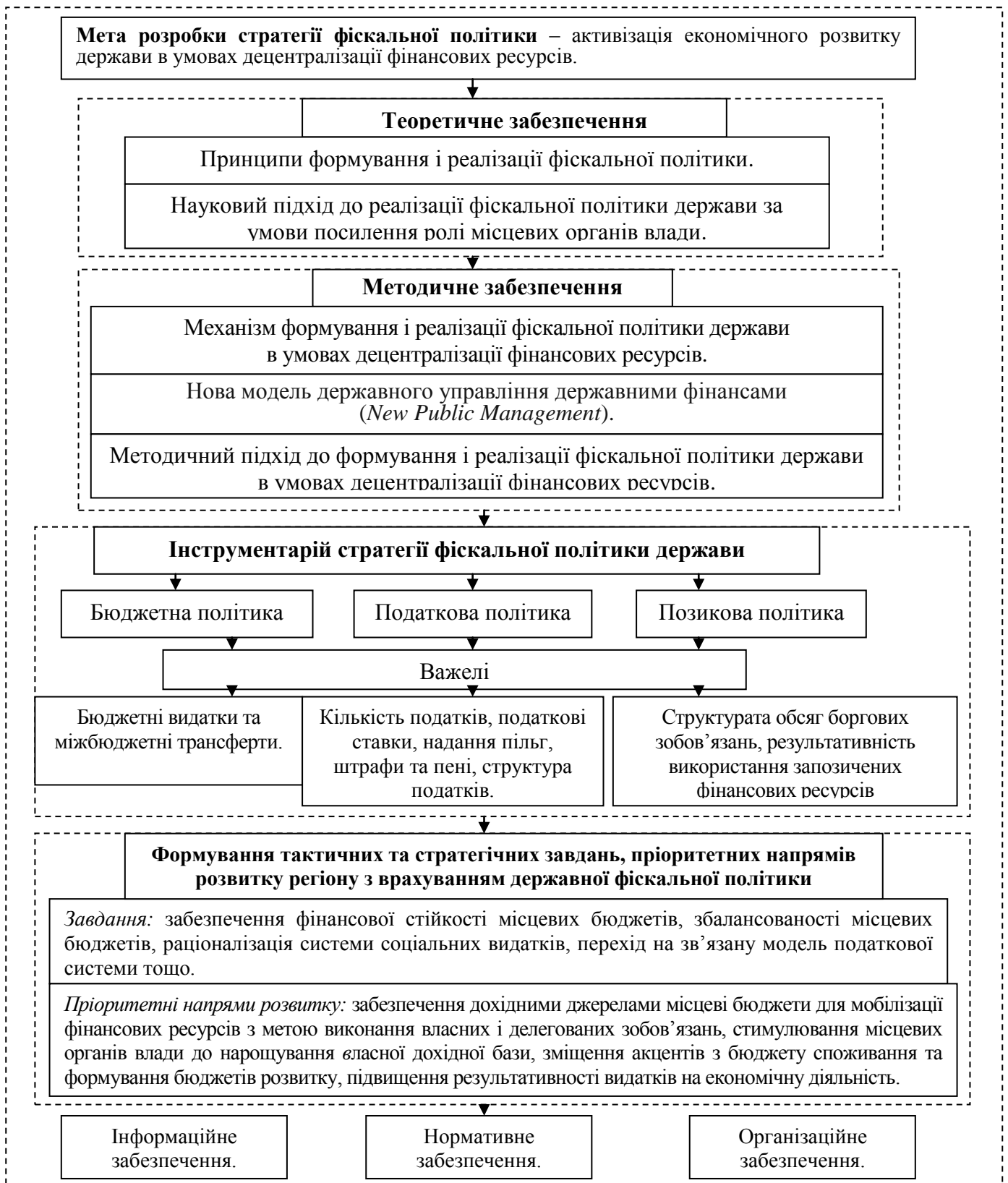

Рис. 3. Організаційно-методичне забезпечення розробки стратегії фінансової політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів.

стимулювання органами центральної та місцевої влади залучення громадськості до здійснення моніторингу за формуванням та реалізацією фінансової політики держави усіх рівнів відповідно до принципів прозорості, відповідальності;

жорстке дотримання принципів на усіх її етапах із метою активізації економічного розвитку, що неможливе без перегляду існуючого розуміння її сутнісного наповнення.

перегляд підходів до формування і реалізації податкової політики держави на основі відрахувань із ПДВ та податку на прибуток підприємств, які мають стягуватися до місцевого бюджету безпосередньо за місцем розташування виробничих потужностей, або надання послуг, а не за юридичною адресою;

Формування і реалізація фіскальної політики держави з метою активізації економічного розвитку неможливе без перегляду існуючого розуміння її сутнісного наповнення та зміни пріоритетних напрямів. Впровадження фінансової децентралізації за обраного практичного способу застосування положень справляє дестимулюючий ефект на ділову активність, створює додаткове навантаження на органи місцевої влади. Застосування важелів бюджетної та податкової політики, як складових фіскальної, з метою активізації економічного розвитку держави має ґрунтуватися на теоретичних і науково-методичних положеннях, що сформовано на основі вивчення зарубіжного досвіду та визначення особливостей поточної політики України та зміщенні акцентів з розширення джерел формування бюджету споживання на бюджет розвитку.

ВИСНОВКИ

Основний науковий результат дисертації полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і науково-практичних рекомендацій щодо формування і реалізації фіскальної політики з метою активізації економічного розвитку країни за умов децентралізації фінансових ресурсів. Головні висновки та рекомендації полягають у наступному:

1. За результатами дослідження теоретичних положень фіскальної політики зроблено висновок щодо деформації розуміння економічної сутності в українській науковій думці. Встановлено, що її розробка як результативного інструменту впливу на економічний розвиток відбувається за умови застосування комплексного та системного підходу до її компонентів: бюджетної, податкової та позикової політики. На основі теоретичного узагальнення вивчення поняття запропоновано дефініцію, в основу якої покладено взаємодію у синергії її складових, орієнтовану на забезпечення економічного розвитку держави. За умови впровадження фінансової децентралізації в Україні, діяльність органів місцевого самоврядування має бути орієнтованою на активізацію економічного розвитку регіону з врахуванням його взаємозв'язку зі зростанням країни в цілому та посилення відповідальності за виконання делегованих зобов'язань.

2. У роботі обґрунтовано теоретичні положення щодо принципів формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Акцентовано увагу на обов'язковості їх дотримання та рівнозначності. Констатовано, що розробка заходів, спрямованих на стимулювання економічного розвитку її складовими, має враховувати потенціал адміністративно-територіальних одиниць і не суперечити економічній безпеці країни. Зазначено, що підвищення ефективності діяльності органів влади можливо за рахунок надання повної інформації щодо впровадження системи заходів фіскальної політики.

3. На основі узагальнення теоретичних положень українського та зарубіжного досвіду впровадження фіскальної політики держави запропоновано удосконалений механізм її формування і реалізації в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Даний механізм ґрунтується на взаємодії бюджетної, податкової та позикової політики у синергії з метою активізації економічного розвитку регіону шляхом зміцнення фінансової самодостатності через визначення ресурсної забезпеченості, конкурентних переваг та їх підтримки як пріоритетних напрямів розвитку на місцевому рівні. Механізм враховує необхідність регламентування діяльності органів місцевого самоврядування шляхом надання нормативного, інформаційного та організаційного забезпеченням з метою підвищення результативності впроваджуваної системи заходів. Важливою складовою реалізації механізму є підвищення відповідальності органів влади в частині виконання делегованих зобов'язань.

4. Запропоновано науковий підхід до реалізації фіскальної політики держави за умов посилення ролі органів місцевого самоврядування через обґрунтування детермінантів її впливу на економічний розвиток в умовах фінансової децентралізації. Зроблено висновок щодо необхідності удосконалення системи розподілу доходів, максимізації стимулів для реалізації добросовісної конкуренції і ефективного розподілу ресурсів в економіці, зменшення транзакційних витрат формування і реалізації її податкової і бюджетної складових, раціоналізації структури бюджетних видатків. На основі економіко-статистичного аналізу показників ВРП та видатків місцевих бюджетів України, констатовано практичну неефективність поточної фіскальної політики як інструменту економічного розвитку держави. На даному етапі процесу децентралізації органи місцевого самоврядування не мають достатніх повноважень щодо зміни структури та обсягів видатків. В умовах зростання ролі органів місцевого самоврядування пропонується їх забезпечення реальними важелями стимулювання ділової активності регіону.

5. Обґрунтовано методичний підхід до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Звернено увагу на необхідності визначення критеріїв економічного розвитку на місцевому рівні залежно від тактичних та стратегічних завдань фіскальної політики та її розробки з дотриманням принципів, здійснення аналізу критеріїв і фіскальних параметрів з метою забезпечення адаптивності та результативності системи заходів. Зазначено, що в інституціональних умовах України розробка тактичних та стратегічних задач фіскальної політики має враховувати нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища її реалізації.

6. Розвинуто методичний підхід до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів на основі подолання вад традиційного, спрямованого лише на мобілізацію фінансових ресурсів для покриття видаткових зобов'язань, який продемонстрував себе морально застарілим та економічно неефективним. Він узгоджується з поширеною у світі новою моделлю державного управління фінансами (*New Public Management*). Акцентовано увагу на необхідності підвищення результативності видатків на економічну діяльність і бюджету розвитку як важелів впливу на економічний розвиток

у середньостроковому періоді, упровадження політики підвищення видатків на соціальний захист населення є доцільним у короткостроковій перспективі.

7. Виокремлено системні заходи збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Основними напрямками практичної реалізації визначено стимулювання проведення інноваційних програм та проектів місцевого рівня на базі формування програмного фонду бюджету в частині інфраструктурних і поточних витрат, що надасть можливість мобілізації додаткових коштів для реалізації органами місцевого самоврядування діяльності щодо модернізації виробництва і розбудови та оновлення інфраструктури. Метою реалізації інноваційних програм і проектів має бути стимулювання економічного розвитку регіону з врахуванням загальнодержавних інтересів.

8. Удосконалено організаційно-методичне забезпечення стратегії формування фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів з метою активізації економічного розвитку. В основу методичного забезпечення покладено положення нової моделі державного управління фінансами (*New Public Management*), механізму та методичного підходу до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Пропоноване забезпечення враховує принципи та положення наукового підходу для забезпечення розробки результативної системи заходів підтримки економічної діяльності регіону. На основі організаційно-методичного забезпечення стратегії формування фіскальної політики вмотивовано пріоритетні напрями розробки і реалізації фіскальної політики, що ґрунтуються на зміщенні акцентів із залучення боргових фінансів, як джерела наповнення бюджету споживання, у бік формування бюджету розвитку.

9. Проведене дослідження дало змогу визначити, що надані рекомендації покликані активізувати економічний розвиток держави складовими фіскальної політики за умови децентралізації фінансових ресурсів в Україні з урахуванням провідного зарубіжного досвіду та інституціональних особливостей вітчизняної практики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Публікації у наукових фахових виданнях та виданнях,
що входять до міжнародних наукометричних баз*

1. Морщ Я.І. Теоретико-методологічні засади оцінювання ефективності фіскальної політики / Я.І. Морщ // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності¹: зб. наук. праць ДВНЗ «ПДТУ» – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2016. – Вип. 1(13). – Т. 1. – С. 181-187 (0,70 ум.-друк. арк.).

2. Морщ Я.І. Динаміка податкових надходжень як індикатор економічної доцільності податкової політики / Я.І. Морщ // Глобальні та національні проблеми економіки². – 2016. – № 9. – С. 881–884. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/183.pdf>(0,42 ум.-друк. арк.).

¹Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

²Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

3. Морщ Я.І. Аналіз сучасного стану формування доходів бюджетів / Я.І. Морщ // Науковий вісник ХДУ³. – Херсон: ВД «Гельветик», 2016. – № 16. – Ч. 2. – С. 156-159. – (сер. «Економічні науки») (0,47 ум.-друк. арк.).

4. Морщ Я.І. Формування фіскальної політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Я.І. Морщ // Науковий вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту⁴. – Одеса, 2016. – Вип. 21. – С. 161-165. – (сер. «Економіка і менеджмент») (0,40 ум.-друк. арк.).

5. Морщ Я.І. Аналіз видатків місцевих бюджетів у контексті децентралізації фінансових ресурсів / Я.І. Морщ // Науковий вісник УжНУ⁵. – Ужгород, 2016. – № 10. – Ч. 1. – С. 150-153. – (сер. «Міжнародні економічні відносини та світове господарство») (0,47 ум.-друк. арк.).

6. Морщ Я.І. Пліуралізм поглядів щодо фіскальної політики в українській науковій думці / Я.І. Морщ // Науковий вісник ХДУ⁶. – Херсон: ВД «Гельветик», 2015. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 232-235. – (сер. «Економічні науки») (0,44 ум.-друк. арк.).

7. Морщ Я.І. Методи розрахунку податкового навантаження в реаліях сучасної України / Я.І. Морщ // Вісник ОНУ. – Одеса, 2015. – Вип. 1/2. – Т. 20. – С. 179-184. – (сер. «Економіка») (0,66 ум.-друк. арк.).

8. Морщ Я.І. Сучасні проблеми реалізації фіскальної політики в Україні / Я.І. Морщ // Держава та регіони: наук.-виробн. журн. КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – № 6 (75). – С. 113-118. – (сер. «Економіка та підприємництво») (0,48 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

9. Морщ Я.І. Тенденції функціонування малого та середнього підприємництва в Україні / Я.І. Морщ // Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в Україні: економічний, правовий та управлінський аспекти : зб. матер. наук.-практ. круглого столу (м. Запоріжжя, 16 груд. 2016 р.). – Запоріжжя : КПУ, 2016. – С. 62-66 (0,30 ум.-друк. арк.).

10. Морщ Я.І. Формування бюджету як основа економічної стабільності країни / Я.І. Морщ // Соціально-економічний розвиток України: сучасність та перспективи: зб. наук. праць учасників XV Міжнар. наук. конф. молодих учених та студентів (м. Мелітополь, 24-25 квіт. 2015 р.). – Мелітополь : ТОВ «КолорПринт», 2015. – С. 20-22 (0,10 ум.-друк. арк.).

11. Морщ Я.І. Пропозиції з удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні / Я.І. Морщ // Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні: матер. наук.-практ. круглого столу (м. Запоріжжя, 21 берез. 2014 р.). – Запоріжжя: КПУ, 2014. – С. 56-58 (0,19 ум.-друк. арк.).

12. Морщ Я.І. До питання формування ефективних інструментів податкової політики в Україні / Я.І. Морщ // Перспективи економічного зростання та інноваційного розвитку країн: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18-19 квітн. 2014 р.). – Одеса : ЦЕДР, 2014. – Ч. 3. – С. 81-83 (0,23 ум.-друк. арк.).

³Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

⁴Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

⁵Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

⁶Входить до міжнародної наукометричної бази IndexCopernicus

13. Морщ Я.І. Пріоритетні напрями вдосконалення фіскальної політики України / Я.І. Морщ // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23-24 травн. 2014 р.). – Харків: «Інжек», 2014. – С.155-157 (0,13 ум.-друк. арк.).

14. Морщ Я.І. Податкова політика як основа конкурентоспроможності національної економіки / Я.І. Морщ // Соціально-економічний розвиток України і регіонів : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 22-23 листоп. 2013 р.). – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 295-297 (0,18 ум.-друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Морщ Я.І. Вплив фіскальної політики на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2018.

В дисертаційній роботі представлено теоретичні положення і практичні рекомендації стосовно формування і реалізації фіскальної політики з метою стимулювання економічного розвитку держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Розкрито сутність фіскальної політики як інструменту впливу на економічний розвиток держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів, обґрунтовано теоретичні положення щодо принципів формування і реалізації фіскальної політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів. На основі опрацювання теоретичних положень та вивчення досвіду практичної реалізації удосконалено механізм формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів та запропоновано науковий підхід до реалізації фіскальної політики держави за умов посилення ролі місцевих органів влади через обґрунтування детермінантів її впливу на економічний розвиток в умовах фінансової децентралізації. На основі здійсненого аналізу обґрунтовано методичний підхід до формування і реалізації фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів та розвинуто методичний підхід до стимулювання економічного розвитку інструментами фіскальної політики держави. У роботі виокремлено системні заходи збільшення видатків місцевих бюджетів на економічну діяльність в умовах децентралізації фінансових ресурсів і удосконалено організаційно-методичне забезпечення стратегії формування фіскальної політики держави та вмотивувати її пріоритетні напрями формування і реалізації в умовах децентралізації фінансових ресурсів з метою активізації економічного розвитку.

Ключові слова: *фіскальна політика, податки, бюджет, економічний розвиток держави, децентралізація, фінансові ресурси.*

АННОТАЦИЯ

Морщ Я.И. Влияние фискальной политики на экономическое развитие государства в условиях децентрализации финансовых ресурсов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Донбасская государственная

машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2018.

В диссертационной работе представлены теоретические положения и практические рекомендации по формированию и реализации фискальной политики с целью стимулирования экономического развития государства в условиях децентрализации финансовых ресурсов. Сделан вывод о фрагментарности теоретического понимания сущности фискальной политики и как результат – её отождествление с налоговой или бюджетной политикой страны. Основной задачей её реализации в последние годы в украинской теории и практике была мобилизация финансовых ресурсов с целью обеспечения расходов.

В работе исследованы сущность фискальной политики как инструмента влияния на экономическое развитие государства и возможности её реформирования в условиях децентрализации финансовых ресурсов. Также, освещены методические подходы к оценке эффективности формирования и реализации фискальной политики. С целью полного и разностороннего понимания влияния фискальной политики обобщён опыт её формирования и реализации в зарубежной практике, выделены возможности применения долгового инструментария в условиях децентрализации финансовых ресурсов. Опираясь на полученные теоретические базисы, предложено определять сущность понятия «фискальная политика» как совокупность мер государства, направленных на мобилизацию финансовых ресурсов на местном уровне с целью стимулирования экономического развития при синергетическом взаимодействии бюджетной, налоговой политики и привлечении долговых финансовых ресурсов. Предложенная дефиниция, в отличие от существующих, разграничивает инструментарий, задачи, цели, тактические и стратегические компоненты сущностного наполнения понятия «фискальная политика».

Выявлено, что практическое применение составляющих фискальной политики в течение последних лет были направлены на мобилизацию финансовых ресурсов с целью покрытия расходов текущего бюджета. Внедрение процесса децентрализации не повлиял на формирование и реализацию фискальной политики государства. Более того, произошло расширение источников для финансирования расходов потребления за счёт их изъятия из доходов бюджета развития. Относительный показатель структуры официальных трансфертов демонстрирует тенденцию к увеличению и приближается к отметке 60%.

На основе обобщения и систематизации теоретических постулатов и практических результатов реализации фискальной политики в Украине, сформирован перечень принципов для активизации экономического роста в условиях децентрализации финансовых ресурсов, а именно: научной обоснованности, системного подхода, эффективности, целевой направленности, сбалансированности, рациональности, субсидиарности, налоговой эффективности, централизованного перераспределения, национальной экономической безопасности, справедливости, транспарентности, ответственности, стабильности, адаптивности. Предложен подход к мониторингу практической реализации фискальной политики государства в условиях усиления роли местных органов власти в стимулировании экономического развития Украины. Предложены приоритетные направления формирования и реализации фискальной политики с целью обеспечения активизации экономического развития

государства при децентрализации финансовых ресурсов, с учетом уточнения экономической сущности ее налоговой и бюджетной составных, принципов формирования и реализации.

Ключевые слова: фискальная политика, налоги, бюджет, экономическое развитие государства, децентрализация, финансовые ресурсы.

SUMMARY

Morshch Ya.I. The fiscal policy influence on the state economic development in context of the financial resources decentralization. – As a Manuscript.

The thesis for obtaining the Degree of Candidate of Economics in the specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Donbas State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2018.

The thesis are devoted to theoretical positions and practical recommendations regarding the formation and implementation of fiscal policy in order to stimulate the economic development of the state in the conditions of decentralization of financial resources. The author reveals the essence of fiscal policy as an instrument of influence on economic development of the state in the conditions of decentralization of financial resources; the thesis highlights methodical approaches to the estimation of efficiency of its formation and realization. Basing on the study of foreign experience of the application of fiscal policy, the experience of its formation and realization as an instrument of influence on economic development of the state is generalized. The analysis of formation and implementation of fiscal policy in the system of economic development of the state is provided and its features in the conditions of decentralization of financial resources in Ukraine are investigated. The determinants of the influence of fiscal policy on economic development are substantiated; the author also offers the scientific methodical approach to its stimulation by the instruments of fiscal policy of the state in the conditions of decentralization of financial resources. The scientific-methodical approach to stimulating economic development is proposed and the priorities of formation of fiscal policy of the state in the conditions of decentralization of financial resources are stated.

Keywords: fiscal policy, taxes, budget, state economic development, decentralization, financial resources.

Підписано до друку 12.03.2018. Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 0,9.

Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 841. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник

Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК №1633 від 24.12.2003

